

О.В. Кравченко
Київ

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ФЕНОМЕНА КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ НЕВДАЧІ

Комунікація як специфічна форма взаємодії людей у пізнавально-трудовій діяльності, знаходить тісний зв'язок з феноменом когнітивного дисонансу (далі – КД). Відтак, в процесі комунікації очікування та переконання людини можуть не збігатися з діями, вчинками та точками зору інших людей, тобто дисонувати з їх світобаченням, і таким чином викликати той психологічний дискомфорт, який і визначається як КД [5, с. 222]. В контексті проблеми ведення успішної комунікації, важливо згадати явище "комунікативної невдачі". Іноземні та вітчизняні лінгвісти присвячували свої роботи дослідженню "комунікативних невдач" або "порушень" у французькій мові [2; 7]. КД в певній мірі співвідноситься з поняттям комунікативної невдачі, оскільки ці два феномени пов'язані з проблемою успішної мовної взаємодії.

Комунікативна невдача – це повне або часткове нерозуміння висловлювання, тобто нездійснення або неповне здійснення комунікативного наміру мовця; збій у спілкуванні, за якого певне мовне повідомлення не виконує свого призначення [2; 3, с. 67]. Синонімічно до поняття комунікативної невдачі можна зустріти також

поняття "комунікативного збою" або "комунікативного провалу", "комунікативного дисонансу" [0]. Однак між феноменом КД і комунікативної невдачі існують відмінності. Так, комунікативна невдача виникає між комунікантами у процесі їх мовної взаємодії: комунікативний намір адресанта не збігається з його прочитанням реципієнтом [2]. Тоді як КД – це внутрішній психологічний конфлікт індивіда з самим собою, що виникає внаслідок отримання інформації, яка суперечить його особистій точці зору [3, с. 16]. Крім того, комунікативна невдача виникає найчастіше як нерозуміння висловлювання адресатом, на противагу цьому КД має місце не тільки через нерозуміння висловлювання, але й через незгоду з ним, його запереченням, неприйняттям; незбіг ідеї висловлювання з позицією адресанта. Підкреслимо також, що КД передбачає розвиток на рівні його нейтралізації або конфронтації, тоді як комунікативна невдача – це є певний фінал, припинення взаємодії, результат [4, с. 61].

КД – внутрішній психологічний дискомфорт, тому досить часто індивід, який його переживає, може це приховувати аби не створювати конфліктних ситуацій в процесі спілкування, і адресат буде схильний до тієї інтерпретації повідомлення, яка мінімізуватиме у нього КД [6, с. 36]. Важливу роль тут відіграють також статусно-рольові відношення між учасниками комунікації. Так, той, хто володіє більш низьким соціальним статусом не є зацікавлений у створенні конфлікту з комунікантом з більш високим статусом; за таких обставин перший, навіть відчуваючи КД, тобто перебуваючи у стані психологічний дискомфорту через незбіг у їх переконаннях, намагатиметься його приховати. Як зазначає психолог Дж. Купер в такому разі виникнення КД, ніяк не відобразиться у мовленні та в зовнішній зміні емоційного стану комуніканта [6, с.35—36], і інший учасник може вважати, що їх комунікація проходить успішно. Щодо комунікативної невдачі, то вона завжди має зовнішній прояв, характеризується негативною реакцією адресата на повідомлення (вербальною або невербальною), і учасники комунікації завжди знають, що їх мовна взаємодія відбувається неефективно, і в ній наявний певний збій. [3]. Іноді в процесі аналізу комунікативного акту доволі важко провести чітку межу між феноменами КД та комунікативної невдачі, оскільки остання може виникати також як

наслідок КД. Тобто спочатку виникає КД через незбіг певних переконань та ідей у учасників, що може призвести до виникнення комунікативної невдачі як певного збою у комунікації [4, с. 10]. Отже, не зважаючи на наявність спільних рис між "комунікативною невдачею" та КД, між цими феноменами існують також численні відмінності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Вайсфельд И. В. Коммуникативный диссонанс в медиасфере связей с общественностью : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. фил. наук. : спец. 10.01.10 "Журналистика" / И. В. Вайсфельд. — Москва, 2013. — 28 с.
2. Герасименко О. В. Дискурсивні стратегії і тактики подолання комунікативних порушень (на матеріалі французьких літературних текстів постмодерну) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : спец. 10.02.05 "Романські мови" / О. В. Герасименко. — К. : 2008. — 20 с.
3. Городецкий Б. Ю. К типологии коммуникативных неудач / Б. Ю. Городецкий, И. М. Кобозева, И. Г. Сабурова // Диалоговое взаимодействие и представление знаний : Сб. ст. — Новосибирск, 1985. — С. 67—68.
4. Дроздова Т. В. Когнитивний диссонанс как лингвистическая проблема : дисс. ... кандидата филол. наук : 10.02.04 / Дроздова Татьяна Владимировна. — Тула, 2011. — 175 с.
5. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса : пер. с англ. / Леон Фестингер. — СПб. : Речь, 2000. — 320 с.
6. Cooper J. Cognitive Dissonance : 50 Years of a Classic Theory / Joel Cooper. — SAGE Publications, 2007. — 197 p.
7. Windish U. Le K.-O. Verbal. La communication conflictuelle / Uli Windish — Lausanne-Paris : L'âge d'Homme, 1986. — 256 p.

